

b. Tots Sants a l'esplai

És clar que el costum més característic de la diada de Tots Sants i que des dels centres d'esplai podem treballar força és la castanyada (nit del 31 d'octubre a l'1 de novembre).

La castanyada, festa popular derivada del cicle litúrgic dels morts, es presenta com una festa ideal per treballar la natura del temps de tardor, la història i tradició de la festa, i el sentit de la mort.

Des de fa anys se celebren castanyades populars, a l'aire lliure, amb castanyes, coques, moscatell i altres begudes organitzades per particulars, esplais, entitats i associacions. I és que ens trobem en un moment de reunió de grup. La Castanyada és una celebració col·lectiva i gastronòmica de l'època.

Ens porta al fet que tots i totes gaudim dels fruits i menjars típics de l'època. Ens porta a la tradició que ve des d'anys remots i a aquelles celebracions arrelades a la diada de Tots Sants. Aquelles celebracions de molts pobles que en comú seien al voltant de la foguera per menjar les castanyes i beure vi perdura avui dia i podem treballar-les des dels nostres esplais. La celebració pot ser un motiu per fomentar la vida de grup, els moments més quotidians.

Una de les manifestacions més importants que han tingut els esplais per fer les seves reunions durant aquesta diada ha estat la venda de castanyes al carrer: el grup seu al voltant del foc, torra castanyes, les posa en paperines i després les ven.

La Castanyada és una festa per treballar el grup, però, a la vegada, aquest darrer ha de trobar en l'entorn natural una font i un significat important per celebrar-la, ja que els grans àpats de castanyes només els trobem a la tardor!

És un moment per treballar la natura: els arbres, les fulles, els fruits, la pluja, el vent, els núvols, les aus migratòries... Cal així que desenvolupem actituds positives vers la natura a partir de l'estudi propi de la tardor i de la seva manifestació. Tingueu presents sortides al bosc, a diversos parcs naturals... Podeu fer arribar als infants el missatge de l'època, l'arribada del fred, etc.

Però cal ser conscients del significat més sincer i profund de la castanyada, de la seva història i de la seva tradició. I és que aquesta festa, que ve lligada a la diada de Tots Sants, se'ns ha de presentar com un motiu important per treballar a l'esplai una pedagogia de la mort.

Els infants es troben amb la mort a casa cada dia en els telenotícies, com un fet habitual, desgràcies, accidents, assassinats...; el cinema aborda la mort de moltes formes diferents, sovint amb frivolitat, fins i tot amb humor; els jocs d'ordinador també conviden els nens a jugar amb la mort, com un element que dóna punts...

Però què passa quan la mort sorprèn els infants de ben a prop, en un familiar, en un company de l'escola? Què senten? Plantegem-nos-ho: cal amagar la mort o cal parlar-ne de forma natural? La diada de Tots Sants es relaciona amb la resurrecció dels difunts, dels avantpassats... Com a educadors/es, potser si ens enfrontem de cop i volta amb una situació violenta i extrema com és la mort ens podem desbordar, però tothom ha de tenir clar què suposa existir, i existir suposa néixer, i per tant, l'existència humana suposa naixement, creixement, alegries, tristeses, sofriment i mort.

Què podem fer així per treballar el tema de la mort? Molt de diàleg, de comprensió, de reflexió. No cal que tanquem preguntes. Podem abordar el tema a partir del cinema, de lectures de llibres... Algunes referències podrien ser les següents:

- L'important és no mentir; si no tenim respostes concretes no hem de tenir por de reconèixer-ho.
- No hem de parlar més enllà del nivell de comprensió de l'infant.
- Hem de parlar de la mort abans que l'infant es vegi emocionalment vinculat a una situació de dol; hi ha moltes situacions que ho permeten: la visita a una església de poble on hi ha un cementiri, una flor que es marceix, etc.
- No hem de vincular la mort a una contrarietat o dificultat, ni a una malaltia lleu i passatgera, sinó que hem d'explicar als infants què produeix la mort.
- Hem d'emprar la paraula mort i eliminar eufemismes (ja descansa, se n'ha anat de viatge, està adormit...).
- Hem de donar l'oportunitat a l'infant de parlar de la persona morta i respectar el seu dolor emocional.
- S'ha de reforçar la irreversibilitat de la mort i no donar peu a falses expectatives de retorn.
- Mai no hem d'amagar el nostre propi dolor, ni tancar-nos per plorar d'amagat. És bo mostrar que els adults també som vulnerables i que volem compartir la seva tristesa.
- Hem de considerar la possibilitat de crear grups de suport per a infants: com els adults i els joves, els infants necessiten encoratjament i amiatat.

El tema de la mort representa un repte i també un tabú per a molts educadors. Malgrat això, cada vegada es veu més la necessitat de trobar instruments per abordar-lo a l'escola, a l'esplai, a casa... No podem eliminar la mort de la nostra existència, i hem d'omplir esdeveniments de sentit.